

LBRIS

We know
books

Jocul infantil

Importanța jocului
în dezvoltarea umană

Maite Garaigordobil Landazabal

Traducere din limba spaniolă
de Diana Cosma

LITERA
București

Cuprins

Introducere	7
Definiția și caracteristicile jocului infantil	13
Conexiunile dintre joc și dezvoltarea umană	19
Contribuțiile jocului la dezvoltarea psihomotorie	19
Contribuțiile jocului la dezvoltarea inteligenței și creativității	32
Contribuțiile jocului la dezvoltarea socială	48
Contribuțiile jocului la dezvoltarea afectiv-emoțională	61
Jocuri cooperative: un nou mod de joacă pentru stimularea comportamentului prosocial	83
Caracteristici care definesc jocurile cooperative	83
Programe JOC: o propunere de joc pentru stimularea cooperării și creativității	86
Exemple de jocuri cooperativ-creative	89
Beneficii ale jocurilor cooperative	95

Joaca în familie: importanța jocului între părinți și copii	101
Jocurile timpurii dintre părinți și copii la originea jocului infantil	101
Jocul ca instrument de comunicare și interacțiune între părinți și copii	103
Jocuri în familie: idei pentru stimularea jocului între părinți și copii	105
Părinții și jocurile tehnologice: beneficiile și problemele jocurilor video	108
Jocul ca oglindă a dezvoltării copilului: valoarea diagnostică a jocului	117
Valoarea diagnostică a jocului: jocul ca oglindă a nivelului de dezvoltare	117
Evoluția jocurilor infantile la diferite vârste	121
Bibliografie	135

Definiția și caracteristicile jocului infantil

Ce caracteristici definesc jocul infantil? Ce îl deosebește de ceea ce nu este joc? Ce este jocul infantil?

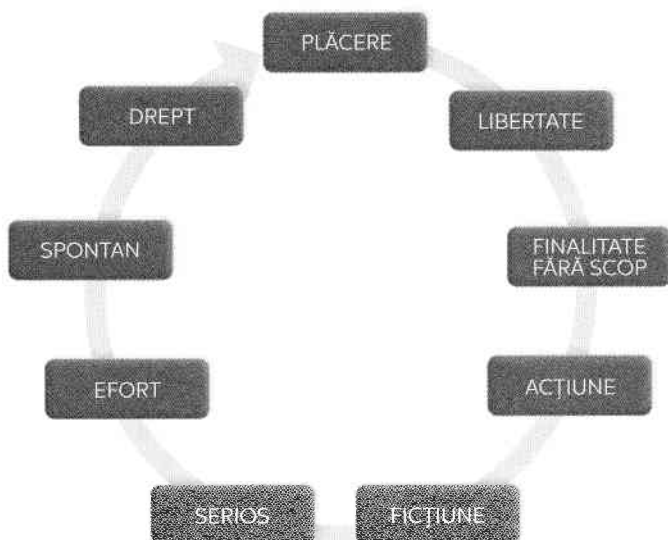

Figura 1: Caracteristicile jocului infantil.

Joaca este întotdeauna o sursă de plăcere. Una dintre caracteristicile sale fundamentale este calitatea de a fi o activitate distractivă, iar dacă nu există plăcere, nu este joacă. Această plăcere se manifestă prin râsetele și bucuria copiilor când se joacă, însă chiar și când nu îmbracă aceste manifestări externe, este mereu evaluată pozitiv de către cine o realizează. Joaca generează mai multe feluri de plăcere: plăcerea de a fi cauză și a provoca un efect, de a crea, de a distruge fără vinovăție, de a face lucruri interzise, de a-și dovedi abilitățile, de a-și exprima emoțiile pozitive și negative, plăcerea de a fi omnipotent ca un adult...

Joaca este tărâmul libertății și al arbitrariului. Este vorba despre o activitate voluntară și liber aleasă, care nu admite impuneri din exterior. Este tărâmul libertății, al lui „fac ce vreau și cum vreau”. Prin urmare, copiii trebuie să se simtă liberi să aleagă jocul pe care vor să îl joace, rolul pe care îl vor avea, în ce vor transforma obiectele... În ciuda faptului că jocul este tărâmul libertății și al arbitrariului, prezintă un paradox intern, deoarece comportă restricții interne, având în vedere că pentru a se juca, băieții și fetele trebuie să ajusteze (deși în mod voluntar) schemele de comportament ale personajului (ca medic, trebuie să fie amabil și să manifeste respect pentru pacient, chiar dacă s-a supărat cu câteva momente mai devreme pe cine îl reprezintă pe pacient, adică își reprimă nevoile), iar când jocul este în grup trebuie să urmeze regulile, ceea ce face voluntar, din dorința de a juca.

Joaca este mai degrabă plăcerea activității decât un efort orientat către un scop. Îl putem defini așa cum a definit Kant arta, ca o finalitate fără scop, motivațiile sale sunt intrinseci,

nu are obiective extrinseci. Dacă apare utilitarismul sau devine un mijloc pentru obținerea unui scop, își pierde natura de joc. Este un proces mai presus de orice, deoarece presupune intrarea în joc fără prea multe griji pentru rezultatul activității, fără teama de eșec pentru că nu se organizează în vederea obținerii unui rezultat concret. Este o activitate neproductivă. Totuși, un observator extern poate crede că se caută rezultate prin joc (încearcă să construiască o casă complexă, nu îi iese, se supără și nu se mai joacă), și într-un fel este adevărat, însă valoarea rezultatului este intrinsecă jocului, nu ține de eficiența sau obținerea unei recompense în realitate. Când construiește în joacă, încearcă să facă bine construcția și atribuie o mare importanță acestui lucru, pentru că produsele jocului (construcția, tabloul, sculptura modelată din lut, rochia pentru păpușă...) reprezintă o sursă a stimei de sine.

Joaca este acțiune. Joaca este o activitate care implică acțiune și participare activă. A se juca înseamnă a face, ceea ce îl determină pe jucător să participe în mod activ.

Joaca este ficțiune („a se preface“). Cu toate că în primii ani primează jocurile de motricitate și senzoriale, ceea ce definește și constituie jocul este natura sa ficțională, a se „preface“ și a conștientiza ficțiunea (mă preface că sunt un pisoi, un avion, o mamă, un mecanic, un medic...). Astfel, atitudinea figurată, tratarea la modul figurat a unei resurse (a se preface că lingura este un avion...), permite jocului să fie joc. Ceea ce îl definește nu este activitatea în sine, ci atitudinea persoanei față de activitate. Ficțiunea presupune contrastul cu realul și permite celui care se joacă să se elibereze de condițiile impuse de realitate, acționând și funcționând după propriile

norme și reguli pe care și le impune sieși și pe care le acceptă și respectă de bunăvoie.

Joaca este o activitate serioasă. Dacă observăm un copil jucându-se, primul lucru care ne atrage atenția este seriozitatea sa. Indiferent dacă face o construcție, își hrănește păpușile sau face baloane de săpun, observându-i expresia facială îi putem vedea concentrarea și este la fel de absorbit de joc ca o persoană adultă interesată și concentrată la munca pe care o face. Totuși, nu este același concept de seriozitate pe care îl înțeleg persoanele adulte, care asociază ceea ce este serios cu ceea ce este eficient și furnizează rezultate concrete. În etapa adultă, joaca reprezintă opusul muncii, al activităților serioase de producție, dar în copilărie, când joaca este singura activitate, vorbim despre ceva serios, pentru că în ea copilul își folosește toate resursele, toate capacitățile personalității sale; se implică în întregime. În copilărie, joaca este privită cu mare seriozitate, pentru că reprezintă echivalentul muncii la persoana adultă, prin ea își afirmă personalitatea, iar prin succesele din joc crește la fel cum o face adultul prin muncă. Este ceva serios pentru că reprezintă o probă pentru personalitatea copilului, succesele din joc îi îmbunătățesc stima de sine și implică un mecanism de afirmare a personalității sale.

Joaca poate presupune un mare efort. Există jocuri liniștite de recreere, repetiție, fără altă intenție aparentă decât obținerea plăcerii, însă există și cele care cer un efort mare din partea copilului, care îl obligă să persevereze, să se concentreze... Există de asemenea unele care solicită cantități mari de energie, mai mari decât cea necesară pentru o sarcină obligatorie, sau care au reguli grele ce conduc la oboseală și epuizare, chiar

și jocuri care constau în a-și impune o dificultate pe care să o depășească, în care caz plăcerea se obține prin a-și pune un obstacol, a face un lucru dificil și a reuși. Uneori regulile sunt la fel de stricte precum obligația cu care sunt în contrast, dar această dificultate este una căutată, adică, jucându-se, își creează niște obstacole pe care trebuie să le rezolve pe cont propriu și nu din cauza presiunii realității. Totuși, atunci când regula are un caracter foarte rigid (dificultatea regulii inspiră mai multă frică de eșec, nu există speranța unui triumf sau plăcere), își pierde caracterul de joc.

Joaca este cea mai spontană activitate și este o nevoie. Ca activitate a copilăriei prin excelență, este un imperativ vital, pentru că există o nevoie naturală de a se juca (observată și la animalele tinere), considerându-se că ceva este în ne-regulă la copilul care nu se joacă. Jocul este cea mai spontană activitate a copilăriei, în asemenea măsură încât știm că, atunci când nu se joacă, are probleme de sănătate. A nu se juca este un indicator că ceva nu funcționează bine, așa că îl vom duce la medic sau la psiholog pentru a afla ce se întâmplă. Constatăm că evoluează normal cei care prezintă această atitudine ludică și dorință de joacă de la o vârstă foarte timpurie (când există dificultăți în dezvoltare, se manifestă și în joc, pentru că acesta reprezintă o oglindă a dezvoltării din copilărie). În această etapă au nevoie de acțiune, să manipuleze obiecte, să interacționeze cu alții, lucruri pe care le fac prin joc, iar de aceea este necesar și vital.

Joaca este un drept. În 1959, Adunarea Generală a Națiunilor Unite recunoaște pentru prima dată dreptul la joacă în Declarația Drepturilor Copilului. În 1989, se aprobă Convenția

asupra Drepturilor Copilului, care numește dreptul la joacă în articolul 31. Acest articol indică faptul că statele membre: (1) recunosc dreptul copilului la odihnă și relaxare, la joacă și activități recreative proprii vârstei sale și la participarea liberă la viața culturală și artistică; (2) vor respecta și promova dreptul copilului de a participa pe deplin la viața culturală și artistică și vor oferi oportunități corespunzătoare, în condiții de egalitate, de a participa la viața culturală, artistică, recreativă și de divertisment. În acord cu această declarație, este important ca persoanele adulte să stimuleze joaca în perioada copilăriei și recuperarea jocurilor tradiționale pe care chiar persoanele adulte din jur (părinți, profesori...) le jucau în copilăria lor.